

УДК 378. 4: [378. 035: 316 46]

DOI: [10.35619/pse.vi4.79](https://doi.org/10.35619/pse.vi4.79)

Микола ДАНЬШИН

здобувач PhD Рівненського державного
гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0009-0002-3904-242X
e-mail: danshin.m.m@gmail.com

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано освітнє середовище університету як основу формування лідерських якостей здобувачів вищої освіти. Виокремлено й схарактеризовано (за М. Братко) структурні компоненти освітнього середовища університету у контексті формування лідерських якостей здобувачів вищої освіти (особистісний компонент, аксіологічно-смісловий компонент, інформаційно-змістовний компонент, організаційно-діяльнісний компонент, просторово-предметний компонент, бібліотечний фонд, умови проживання здобувачів вищої освіти). З'ясовано, що будь-який ресурс освітнього середовища університету можна розглядати як чинник, що впливає на формування й розвиток лідерських якостей здобувачів вищої освіти. Виокремлено етапи формування лідерських якостей здобувачів вищої освіти у процесі навчання в університеті. Наголошено на взаємозв'язку підготовки здобувачів вищої освіти до безпосередньої практичної діяльності у сфері управління та орієнтації на самовдосконалення особистості. Зосереджено увагу на необхідності залучення здобувачів вищої освіти до навчальної та позааудиторної діяльності, інтерактивних форм і методів навчання. Обґрунтовано роль викладача як наставника у формуванні та розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти. Наголошено, що лише поєднання впливу особистості викладача, який користується високим авторитетом серед здобувачів вищої освіти із їх глибокими знаннями, педагогічною майстерністю та професійним досвідом, із застосуванням інноваційних методів навчання, дає змогу не тільки забезпечити якісне засвоєння фахових дисциплін, а й сприяти ефективному розвитку лідерських якостей, необхідних для їхньої майбутньої професії.

Визначено можливості освітнього середовища університету у забезпеченні загальнокультурного та особистісного розвитку здобувачів вищої освіти як суб'єктів освітнього процесу, у формуванні їхніх лідерських якостей.

Ключові слова: освітнє середовище університету, здобувач вищої освіти, лідерські якості, викладач закладу вищої освіти.

Постановка проблеми. Сучасні реалії спричиняють нові виклики і загрози, які постають перед майбутніми фахівцями, серед яких – необхідність організації професійної діяльності в умовах нестабільності. Це вимагає від них не лише глибоких фахових знань і практичних навичок, а й здатності до постійного оновлення знань, умінь і навичок, адаптації та ефективного застосування у різноманітних професійних і життєвих ситуаціях, уміння

критично мислити, швидко приймати обґрунтовані рішення, проявляти ініціативність та відповідальність, що є невід'ємними складовими успішної професійної діяльності та прояву лідерських якостей. Важливу роль у їх формуванні відіграє особистісно-орієнтоване навчання у закладах вищої освіти, яке базується на визнанні унікальності кожного здобувача вищої освіти, розкритті його потенціалу, розвитку індивідуальних здібностей і професійних компетентностей. Такий підхід забезпечує не лише засвоєння знань, а й сприяє самореалізації здобувачів вищої освіти, формуванню їхньої здатності до самостійного навчання, критичного аналізу інформації та творчого підходу до вирішення проблем.

Ефективна організація освітнього процесу та позааудиторної роботи створює умови для комплексного розвитку здобувачів вищої освіти, формуючи в них лідерські якості, управлінські навички та відповідальне ставлення до власного професійного майбутнього. Освітнє середовище закладу вищої освіти має стати не лише джерелом отримання знань, а й простором для розвитку особистості, самовираження, набуття соціального досвіду, підготовки до майбутньої професійної діяльності та прояву лідерських якостей. Потенційні можливості вищої освіти здатні стимулювати здобувачів до формування власного стилю лідерства, набуття досвіду командної роботи, прийняття стратегічних рішень та оволодіння механізмами ефективної комунікації. Ці якості та навички не лише сприятимуть їхній професійній конкурентоспроможності, а й допоможуть успішно адаптуватися до змінних соціально-економічних умов, забезпечуючи стійкість, гнучкість та здатність до інноваційного мислення в умовах сучасного світу.

Аналіз останніх досліджень із проблеми. Питання лідерства та розвиток лідерських якостей особистості з психолого-педагогічної точки зору вивчали вітчизняні науковці, зокрема такі, як: О. Зарічанський, О. Голуб, М. Братко, С. Гармаш, Т. Гура, І. Костиря, Б. Головешко, А. Куриця та ін. [10; 1; 15; 5; 7; 9; 8; 12].

Питання створення сприятливих умов для формування й розвитку лідерських якостей здобувачів вищої освіти у закладах вищої освіти досліджували М. Братко, О. Савельєва [5; 16].

Мета статті – проаналізувати освітнє середовище університету як основу формування лідерських якостей здобувачів вищої освіти; виокремити його структурні компоненти; окреслити можливості для самовираження та розвитку, що дає змогу здобувачу вищої освіти стати справжнім лідером.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освітнє середовище університету являє собою складну багатокомпонентну систему, яка об'єднує різноманітні дисципліни та взаємодію численних суб'єктів освітнього процесу. Ця система спрямована на всебічний розвиток особистості майбутнього фахівця, формування його професійних компетентностей, а також підготовку до

ефективної професійної діяльності, успішного виконання соціальних ролей та самореалізації у різних сферах життя.

Як зазначає О. Петренко, поняття «освітнє середовище» як наративний і комунікативний феномен розкриває зміст і значущість сучасної освіти, підкреслюючи важливість створення освітнього простору, орієнтованого на майбутнє [13]. Тобто освітнє середовище є комплексом умов, можливостей і ресурсів, що охоплюють матеріальні, технологічні, організаційні та особистісні аспекти, необхідні для здобуття вищої освіти. Воно сприяє загальнокультурному та особистісному розвитку учасників освітнього процесу, створюючи простір для інтелектуального збагачення, морального становлення та соціальної активності здобувачів вищої освіти.

У структурі освітнього середовища закладів вищої освіти М. Братко виділяє декілька ключових структурних компонентів. Найперший, це особистісний компонент, що охоплює суб'єктів освітнього процесу (здобувачів вищої освіти, викладачів, адміністрацію) та систему їхніх взаємовідносин, яка формує соціально-психологічний клімат закладу освіти. Другий важливий елемент – аксіологічно-смысловий компонент, який визначає місію, стратегічні цілі, імідж та систему цінностей закладу вищої освіти. До цього ж складника належать традиції, символіка, корпоративна культура, що сприяють створенню унікальної ідентичності закладу та формуванню почуття приналежності у всіх його учасників. Інформаційно-змістовний компонент охоплює як основні, так і додаткові освітні програми, зокрема позааудиторну діяльність, соціальні проекти та волонтерську активність. Важливу роль відіграють нормативні документи, що регламентують освітній процес і забезпечують ефективну взаємодію між його учасниками. Окремо слід виділити організаційно-діяльнісний компонент, який охоплює різноманітні аспекти організації освітнього процесу та способи взаємодії його учасників. Він поєднує форми, методи, технології та стилі комунікації, що застосовуються в освітньому процесі та управлінні закладом. До цього компонента належать різні підходи до організації освітньої діяльності, зокрема інтерактивні, проблемно-орієнтовані, проектні методи навчання, а також гнучкі моделі взаємодії між здобувачами, викладачами й адміністрацією. Особливу роль відіграють стилі поведінки суб'єктів освітнього середовища, рівень їхньої залученості до навчальної та позааудиторної діяльності, а також ефективність формальних і неформальних управлінських структур. Управлінські механізми можуть охоплювати як традиційні ієрархічні моделі управління, так і більш гнучкі, демократичні форми самоврядування та співпраці. Просторово-предметний компонент відображає матеріальне наповнення та інфраструктурні можливості закладу освіти, які безпосередньо впливають на якість освітнього процесу. А це і матеріально-технічна база, аудиторний фонд, комп'ютерне та мультимедійне забезпечення, доступ до сучасних інформаційних технологій і цифрових ресурсів. Важливим

елементом є бібліотечний фонд, який містить друковані та електронні видання, наукові бази даних, відкриті освітні платформи. Окрім цього, до просторово-предметного середовища віднесено також умови проживання здобувачів вищої освіти, наявність гуртожитків, спортивних комплексів, зон відпочинку, їдалень, що сприяє створенню комфортного соціального та академічного простору. Дизайн приміщень, їхня естетика, ергономічність та оснащення сучасним обладнанням також відіграють важливу роль у формуванні сприятливого освітнього середовища, що стимулює навчальну діяльність та особистісний розвиток здобувачів вищої освіти [6]. Освітнє середовище закладу вищої освіти є важливим чинником, що впливає на розвиток і формування особистості у процесі отримання професійної освіти. Якісним вважається таке середовище, яке здатне створювати умови для задоволення освітніх потреб усіх учасників освітнього процесу та сприяти їхньому саморозвитку.

Комплексна система формування лідерських якостей у здобувачів вищої освіти повинна охоплювати два етапи, які є самостійними, проте пов'язаними між собою. Перший етап орієнтований на виявлення здобувачів вищої освіти, які вже мають розвинені лідерські якості. Варто відзначити, що в середовищі здобувачів освіти природно вирізняються активні молоді люди, які проявляють зацікавленість до навколишнього світу, хочуть впливати на різні процеси і прагнуть до лідерських позицій. Саме тому перший етап є важливим. Проте є багато здобувачів вищої освіти на початкових курсах, які ще не усвідомлюють свого лідерського потенціалу або не можуть зрозуміти як саме вони можуть реалізувати свої лідерські якості. Тому необхідно системно і цілеспрямовано виявляти таких здобувачів і надавати їм можливості для розвитку та прояву своїх лідерських здібностей.

Також варто наголосити, що наявність у колективі здобувачів вищої освіти з лідерським потенціалом, які не мають можливості для самореалізації, може призвести до того, що вони почнуть «шукати себе» в інших сферах, що, своєю чергою, може спричинити фактне використання своїх можливостей для позитивного впливу на оточення. Якщо потенційний здобувач-лідер не отримує належної підтримки та можливостей для розвитку своїх лідерських якостей в освітньому середовищі, він може втратити мотивацію до конструктивної діяльності, почати відволікатися на інші заняття. З іншого боку, активна увага педагогічного колективу до виявлення і підтримки таких здобувачів є надзвичайно важливою. Від того, наскільки ефективно викладачі та керівники освітнього процесу зможуть спрямувати лідерський потенціал здобувачів вищої освіти в конструктивне і корисне русло, залежить не лише їхній особистий розвиток, але й успішність усієї освітньої спільноти. Важливо створювати таке освітнє середовище, в якому здобувач вищої освіти може реалізувати себе, отримуючи відповідні можливості для самовираження та розвитку, що дає йому змогу стати справжнім лідером.

Процес виявлення здобувачів вищої освіти з лідерськими якостями здійснюють куратори академічних груп й розпочинають його вже з перших днів навчання. На початковому етапі цей процес реалізується шляхом надання допомоги здобувачам вищої освіти до адаптації у закладі вищої освіти та формуванню позитивного психологічного клімату в групі. Варто відзначити, що важливо на самому початку навчання активно залучати здобувачів вищої освіти до різних видів діяльності – спортивної, творчої, організаційної, пізнавальної тощо, щоб створити різноманітні можливості для прояву їхніх лідерських якостей.

Цілеспрямоване формування активу студентської групи є важливим кроком у процесі виявлення лідерів серед здобувачів вищої освіти, тому куратори повинні активно брати участь у виборі активу групи першокурсників. Цей процес потребує особливої уваги, оскільки саме перші кроки у виборі кандидатів на керівні посади можуть визначити, хто стане лідером у групі. При цьому важливо, щоб куратори орієнтувалися не лише на популярність або перші враження від здобувачів вищої освіти, а на їх морально-ділові якості – здатність до відповідальності, організаторські здібності, чесність та взаємоповага.

Практичний досвід свідчить, що ті здобувачі вищої освіти, які на перших етапах навчання демонструють активність і зуміли стати активістами студентської групи, з часом можуть втратити свої лідерські позиції, якщо не зможуть підтримувати високий рівень професіоналізму, моральності та готовності до постійного самовдосконалення. Тому вибір активу повинен базуватися на більш глибоких і стабільних критеріях, що мають за мету оцінку не тільки зовнішніх проявів, а й внутрішніх якостей, які дозволяють людині залишатися лідером на довгострокову перспективу.

Для виявлення лідерських якостей необхідно проводити комплексне тестування, яке дозволить оцінити не лише поверхневі характеристики, а й допомагати розкривати мотивацію здобувачів вищої освіти, їхні інтереси та схильності, а також рівень комунікативних і організаторських здібностей, досвід участі в громадській діяльності. Також варто долучати здобувачів вищої освіти до організації та проведення різноманітних конкурсів і творчих заходів, які сприяють залученню їх до спільної діяльності. Це можуть бути огляди студентської самодіяльності, літературні конкурси, спортивні змагання серед першокурсників та інші подібні заходи. Участь у таких заходах дозволяє здобувачам вищої освіти не тільки успішно адаптуватися до умов закладу вищої освіти, а й активно включитися в систему міжособистісних стосунків, а здобувачів вищої освіти з лідерським потенціалом – продемонструвати свої організаторські здібності. Паралельно старшокурсники, куратори та викладачі надають здобувачам вищої освіти методичну та психологічну підтримку, що допомагає їм краще орієнтуватися в освітньому процесі та знаходити своє місце в групі.

Другий етап забезпечує розвиток лідерських якостей, формування навичок організаційної діяльності та ефективного міжособистісного спілкування, що сприяє підготовці активної, ініціативної молоді. Ефективна система навчання лідерів передбачає охоплення двох ключових аспектів. По-перше, це підготовка до практичної управлінської діяльності, яка передбачає розвиток стратегічного мислення, аналітичних здібностей, комунікативних навичок, організаційних умінь. Ці компетентності дозволяють здобувачам вищої освіти ефективно працювати в команді, приймати відповідні рішення, налагоджувати конструктивний діалог. По-друге, це особистісний розвиток майбутніх лідерів, що передбачає формування навичок самодисципліни, самоорганізації, критичного самоаналізу, об'єктивної самооцінки результатів діяльності та здатності до подальшого самовдосконалення. Саме цей компонент забезпечує стійкість, відповідальність і цілеспрямованість особистості. Ці аспекти реалізуються через організацію школи лідерського активу, ділових ігор, волонтерської діяльності та заходів інших форм, які організовуються адміністрацією закладу вищої освіти, кураторами, викладачами. Форми проведення заходів школи лідерського активу можуть бути різноманітними, зокрема: збори активу, виїзд факультетського (університетського) активу для проведення різноманітних тренінгів, тренінг-сесій, коучингових занять для лідерів тощо [4]. Отже, комплексна система формування лідерських якостей здобувачів вищої освіти в освітньому середовищі сприяє не лише професійному розвитку майбутніх фахівців, а й формуванню активної громадянської позиції, відповідальності та здатності до ефективної самореалізації.

Ефективним способом формування й розвитку лідерських якостей серед здобувачів вищої освіти, на думку І. Краснощок, є кураторська діяльність старшокурсників у роботі з першокурсниками. Ця форма взаємодії не тільки сприяє становленню здобувачів старших курсів як лідерів, дозволяючи їм отримати практичний досвід управління та навчання, але й дає можливість першокурсникам швидше адаптуватися до умов навчання в закладі вищої освіти [11]. Важлива роль у формуванні лідерських навичок належить студентському самоврядуванню, яке володіє значним потенціалом у практичній реалізації лідерських функцій. Саме така форма управління виконує ключову роль в освітньому процесі, сприяючи розвитку ініціативності, відповідальності та організаційних здібностей здобувачів вищої освіти. Студентське самоврядування варто розглядати не лише як механізм вирішення актуальних питань студентського життя, а й як ефективний інструмент виховної роботи в закладах вищої освіти, що забезпечує активну участь здобувачів вищої освіти в процесах управління, формування громадянської свідомості та розвитку соціальної активності.

Важливу роль у формуванні лідерських якостей здобувачів вищої освіти відіграє викладач, адже він є лідером не лише на занятті, а й у студентському

житті. Його завданням є допомогти здобувачу вищої освіти вибрати ефективну модель поведінки, мотивувати до активної діяльності та сприяти усуненню можливих недоліків.

На думку Г. Радчук, О. Логвись, для успішної реалізації педагогічних рішень викладачеві варто дотримуватися стилю керівництва, що ґрунтується на довірі та повазі до здобувача вищої освіти. Такий підхід до реалізації продуктивної співпраці, враховує індивідуальні особливості кожного здобувача вищої освіти та відкриває перед ними нові можливості для розвитку. Він є особливо ефективним, коли викладач упевнений у своїй компетентності, захоплює здобувачів вищої освіти своїм предметом, а навчальні завдання передбачають взаємодію, спільну активність і творчий підхід [14].

Своєю чергою, Ю. Бистрована наголошує на впровадженні таких форм і методів, в основі яких лежить інтерактивна модель навчання, наприклад, методу проєктів, тренінгів, ігрового методу, що забезпечує розвиток умінь роботи в групі, колективної взаємодії, відповідальності за її результат, управління обговоренням, самостійності в ухваленні рішення тощо. Вони забезпечують активність освітньої діяльності здобувачів вищої освіти, створюють міцне підґрунтя для подальшого осмислення та поглиблення професійних компетентностей, а також покращують ефективно накопиченого досвіду на практиці [2, с. 30].

Також І. Богданова переконана, що формування й розвиток лідерських якостей у здобувачів вищої освіти у процесі навчання здійснюється завдяки впровадженню нестандартних, інноваційних і творчих методів викладання. Серед ключових особливостей таких підходів можна виокремити: суб'єктний характер взаємин між здобувачами вищої освіти та викладачем, що ґрунтуються на співпраці; діалогічний, проблемний стиль викладання; використання переважно групових форм і проблемно-пошукових, дослідницьких методів організації освітнього процесу; створення ситуації успіху в навчанні, забезпечення психологічного комфорту; реалізація принципу селективності в навчанні [3, с.65].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, будь-який ресурс освітнього середовища університету можна розглядати як чинник, що впливає на формування й розвиток лідерських якостей здобувачів вищої освіти. Цей процес здійснюється за допомогою їхнього активного залучення до навчальної та позааудиторної діяльності, що забезпечує виконання групових завдань, які потребують лідерських здібностей, а також використання інтерактивних методів навчання з елементами змагальності. Важливу роль у цьому процесі відіграє викладач як авторитетний наставник, який мотивує здобувачів вищої освіти до досягнення цілей і стимулює їхнє прагнення до успіху. Тільки гармонійне поєднання особистості викладача, який має високий авторитет у середовищі здобувачів освіти завдяки глибоким знанням, педагогічній майстерності та

професійному досвіду, з упровадженням інноваційних методів навчання, дає змогу не лише якісно засвоювати фахові дисципліни, а й ефективно формувати у здобувачів вищої освіти лідерські якості, необхідні для їх майбутньої професії.

Подальший розвиток досліджень щодо особливостей формування сучасних лідерських якостей майбутніх фахівців вбачаємо у вивченні соціально-педагогічних умов у ЗВО та зарубіжного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алфімов Д. В. Теорія і методика виховання лідерських якостей особистості у сучасній загальноосвітній школі: дис...-ра пед. наук: 13.00.07. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Луганськ. 2014. 493 с.
2. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 1. С. 27–33.
3. Богданова І. М. Педагогічні інновації в системі підготовки вчителя: кінець ХХ – початок ХХІ століття. Одеса: М.П. Черкасов. 2009. 157 с.
4. Богодистов Є., Крупський О. Розвиток лідерських якостей майбутніх фахівців сфери туризму в процесі аудиторної та позааудиторної роботи. <https://philarchive.org/archive/BOGUQC> (дата звернення: 11.03.2025).
5. Братко М. Освітнє середовище вищого навчального закладу : функціональний аспект. *Педагогічний процес : теорія і практика*. 2015. Вип. 1–2. С. 11–18.
6. Братко М. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки*. 2015. Випуск 135. С. 67–72. Серія: Педагогічні науки.
7. Гармаш С. А. Лідерські якості особистості керівника як запорука успіху. *Управління інноваційними проектами та об'єктами інтелектуальної власності*. 2009. С. 37–44.
8. Головешко Б. Р. Про деякі проблеми розвитку лідерських якостей у студентів вищих навчальних закладів. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліт*. 2012. С. 89–96.
9. Гура Т. В., Костира І. В. Дослідження лідерської позиції у майбутніх інженерів в ВТНЗ: результати експерименту. *Міжнародний науковий журнал Науковий огляд*. 2017. № 11(32). С. 113–118.
10. Зарічанський О., Голуб О. Психологічні аспекти формування лідерських якостей у професійній підготовці майбутніх офіцерів-лідерів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2021. № 47(3(47)). С. 19–22.
11. Краснощок І. П. Формування лідерських якостей студентів як завдання виховної діяльності куратора студентської групи. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія : Педагогічні науки. 2021. Вип. 194. С. 144–150.
12. Куриця А. І. Психолого-педагогічні умови розвитку лідерських якостей студентів. Проблеми сучасної психології. *Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. 2014. Випуск 26. С. 353–363.
13. Петренко О. Б. Дефініція і сутнісне наповнення поняття «освітнє середовище» у контексті сучасної освітньої парадигми. *Інноватика у вихованні : зб. наук. пр.* Рівне, 2018. Вип. 7. Т. 1. С. 6–16.
14. Радчук Г. К., Логвись О. Я. Лідерські якості в цілісній структурі особистості педагога. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2021. Випуск 4. С. 93–100.
15. Романовський О. Г., Гура Т. В., Книш А. Є., Бондаренко В. В. Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник. Харків. 2017 р. 100 с.

16. Савельєва О. О. Оцінка лідерського потенціалу студентів як майбутніх управлінців. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2010. № 4. С. 81–84.

REFERENCES

1. Alfimov D. V. Teoriia i metodyka vykhovannia liderskykh yakosti osobystosti u suchasni zahalnoosvitnii shkoli : dys....d-ra ped. nauk: 13.00.07 [Theory and Methods of Educating Leadership Qualities of the Individual in a Modern Comprehensive School: Dissertation ... Doctor of Pedagogical Sciences: 13.00.07]. Skhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet imeni Volodymyra Dalia. Luhansk. 2014. 493 s. [in Ukrainian]
2. Bystrova Yu. V. Innovatsiini metody navchannia u vyshchii shkoli Ukrainy [Innovative Teaching Methods in Higher Education in Ukraine]. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo*. 2015. No 1. S. 27–33. [in Ukrainian]
3. Bohdanova I. M. Pedahohichni innovatsii v systemi pidhotovky vchytelia: kinets XX – pochatok XXI stolittia [Pedagogical Innovations in the Teacher Training System: the End of the 20th – beginning of the 21st Century]. Odesa: M.P. Cherkasov. 2009. 157 s. [in Ukrainian]
4. Bohodystov Ye., Krupskiy O. Rozvytok liderskykh yakosti maibutnikh fakhivtsiv sfery turizmu v protsesi audytornoj ta pozaaudytornoj roboty [Development of Leadership Qualities for Future Tourism Professionals in the Process of Classroom and Extracurricular Work]. URL: <https://philarchive.org/archive/BOGUQC> (data zvernennia: 11.03.2025). [in Ukrainian]
5. Bratko M. Osvitnie seredovyshe vyshchoho navchalnogo zakladu : funktsionalnyi aspekt [Educational Environment of a Higher Educational Institution: Functional Aspect]. *Pedahohichni protses : teoriia i praktyka*. 2015. Vyp. 1-2. S. 11–18. [in Ukrainian]
6. Bratko M. Struktura osvitnoho seredovyscha vyshchoho navchalnogo zakladu [The Structure of the Educational Environment of a Higher Educational Institution]. *Naukovi zapysky*. 2015. Vypusk 135. S. 67-72. Seria: Pedahohichni nauky. [in Ukrainian]
7. Harmash S. A. Liderski yakosti osobystosti kerivnyka yak zaporuka uspihku [Leadership Qualities of a Manager's Personality as a Key to Success]. *Upravlinnia innovatsiinymy proiektamy ta obiektamy intelektualnoi vlasnosti*. 2009. S. 37–44. [in Ukrainian]
8. Holoveshko B. R. Pro deiaki problemy rozvytku liderskykh yakosti u studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv [On Some Problems of Developing Leadership Qualities in Students of Higher Educational Institutions]. *Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity*. 2012. S. 89–96. [in Ukrainian]
9. Hura T. V., Kostyria I. V. Doslidzhennia liderskoi pozytsii u maibutnikh inzheneriv v VTNZ: rezultaty eksperymentu [Research on the Leadership Position of Future Engineers at HTEI: Results of the Experiment]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal Naukovyi ohliad*. 2017. No 11(32). S. 113–118. [in Ukrainian]
10. Zarichanskyi O., Holub O. Psykholohichni aspekty formuvannia liderskykh yakosti u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh ofitseriv-lideriv [Psychological Aspects of the Formation of Leadership Qualities in the Professional Training of Future Officer Leaders]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Viiskovo-spetsialni nauky*. 2021. No 47(3(47)). S. 19–22. [in Ukrainian]
11. Krasnoshchok I. P. Formuvannia liderskykh yakosti studentiv yak zavdannia vykhovnoi diialnosti kuratora studentskoi hrupy [Shaping of Leadership Qualities of Students as a Task of Educational Activities of the Supervisor of the Student Group]. *Naukovi zapysky [Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnogo universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka]*. Seria : Pedahohichni nauky. 2021. Vyp. 194. S. 144–150. [in Ukrainian]

12. Kurytsia A. I. Psykholoho-pedahohichni umovy rozvytku liderskykh yakostei studentiv. Problemy suchasnoi psykholohii [Psychological and Pedagogical Conditions for the Development of Students' Leadership Qualities]. *Zbirnyk naukovykh prats K-PNU imeni Ivana Ohiiienka, Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy*. 2014. Vypusk 26. S. 353–363. [in Ukrainian]

13. Petrenko O. B. Definiitsiia i sutnisne napovnennia poniattia «osvitnie seredovyshche» u konteksti suchasnoi osvitoi paradyhmy [Definition and Essential Content of the Concept of «Educational Environment» in the Context of the Modern Educational Paradigm]. *Innovatyka u vykhovanni : zb. nauk. pr. Rivne*, 2018. Vyp. 7. T. 1. S. 6-16. [in Ukrainian]

14. Radchuk H. K., Lohvys O. Ya. Liderski yakosti v tsilisnii strukturi osobystosti pedahoha [Leadership Qualities in the Holistic Structure of a Teacher's Personality]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. 2021. Vypusk 4. S. 93-100. [in Ukrainian]

15. Romanovskyi O. H., Hura T. V., Knysh A. Ye., Bondarenko V. V. Teoriia i praktyka formuvannia lidera: navchalnyi posibnyk [Theory and Practice of Leader Formation: a Textbook]. Kharkiv, 2017 r. 100 s. [in Ukrainian]

16. Savelieva O. O. Otsinka liderskoho potentsialu studentiv yak maibutnikh upravlyntsiiv [Assessment of the Leadership Potential of Students as Future Managers]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*. 2010. No 4. S. 81–84. [in Ukrainian]

THE UNIVERSITY EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS A BASIS FOR SHAPING LEADERSHIP QUALITIES FOR UNIVERSITY STUDENTS

Mykola DANSHYN

Postgraduate Student in Speciality 011 Educational, Pedagogical Sciences,
Rivne State University for the Humanities,

Rivne, Ukraine

ORCID: 0009-0002-3904-242X

e-mail: danshin.m.m@gmail.com

Abstract. The article analyzes the educational environment of the university as the basis for the shaping of leadership qualities of higher education students. The structural components of the university's educational environment in the context of the shaping of leadership qualities of higher education students were identified and characterized (according to M. Bratko) (personal component, axiological-semantic component, informational-content component, organizational-activity component, spatial-subject component, library fund, living conditions of higher education students). It was found that any resource of the university educational environment can be considered as a factor influencing the shaping and development of leadership qualities of higher education students. The stages of the shaping of leadership qualities of higher education students in the process of studying at the university were identified. The relationship between the preparation of higher education students for direct practical activities in the field of management and orientation towards personal self-improvement was emphasized. Attention was focused on the need to involve higher education students in educational and extracurricular activities, interactive forms and methods of learning. The role of the teacher as a mentor in the formation and development of leadership qualities of higher education students was substantiated. It was emphasized that only the combination of the influence of the personality of a teacher who enjoys high authority among higher education students with their deep knowledge, pedagogical skills and professional experience, with the use of innovative teaching methods, makes it possible not only to ensure high-quality mastery of professional disciplines, but also to promote the effective development of leadership qualities necessary for their future profession.

The possibilities of the university's educational environment in ensuring the general cultural and personal development of higher education students as subjects of the educational process, in the formation of their leadership qualities, have been identified.

Keywords: university educational environment, higher education student, leadership qualities, university teacher.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2025 р.